

VII.

Vrijzinnig Democratische Bond.

In Februari 1909 werd door het Centraal Bestuur van het Alg. Ned. Werkl. Verbond en het Hoofdbestuur van den Vrijz.-Dem. Bond het volgend manifest gepubliceerd :

Binnenkort zal ons volk opnieuw hebben te beslissen, in welke richting 's lands zaken zullen worden geleid. Thans zal dit in één opzicht onder gunstiger omstandigheden geschieden dan voorheen. Wij doelen hiermede op de groote schrede voorwaarts, welke de algemeen kiesrecht-idee en de zaak van het vrouwenkiesrecht in weinig jaren hebben gemaakt.

Aan de linkerzijde is de strijd tegen het algemeen kiesrecht en het vrouwenkiesrecht vrijwel opgegeven, zelfs door de vrij-liberalen. Door hen wordt vooral in versterking van de positie der Eerste Kamer een tegenwicht gezocht tegen den te grooten invloed der menigte, dien zij van het algemeen kiesrecht vreezen. Onder de partijen ter rechterzijde, met name onder de katholieken, neemt de beweging ten gunste van het algemeen kiesrecht zienderoogen toe. Dit zij ons een prikkel te meer tot krachtige werkzaamheid.

Alleen wanneer de overtuigde voorstanders van algemeen kiesrecht juist thans met volle macht voor dezen politieken eisch opkomen, zal de beweging ten gunste daarvan spoedig tot eene goede uitkomst leiden. Vandaar dat het voor ons bij den komenden stembusstrijd vóór en boven alles gaan zal om het algemeen kiesrecht en de grondwetsherziening, die hiervoor en voor vrouwenkiesrecht een waarborg zal opleveren. Haast onnoodig hieraan toe te voegen, dat het vrouwenkiesrecht, waarheen wij sturen, geen dameskiesrecht kan noch mag zijn.

Dat bij de grondwetsherziening onzerzijds tegen elke poging zal worden opgekomen, om door machtsuitbreiding van de Eerste Kamer de versterking van den volksinvloed weder ongedaan te maken, behoeft slechts te worden aangestipt. Dit spreekt vanzelf.

Op algemeen kiesrecht en grondwetsherziening zal onze kracht in de eerste plaats worden gericht.

De kansen van verwezenlijking van dezen eisch zouden gunstiger zijn, indien onze politieke partijen naar de scheiding tusschen democratie en conservatisme waren gevormd. Zóó ver zijn wij echter nog niet en de kiemen van zulk eene gezonde partijverdeling worden tot nu toe bij de partijen der rechterzijde stelselmatig onderdrukt. Het laat zich aanzien, dat van de zijde dier partijen de verkiezingsstrijd opnieuw zal worden gevoerd als een heilige oorlog tegen de vrijzinnigen van allerlei gading. Hoezeer wij dit betreuren, verhinderen kunnen wij dit niet, en wij zullen er, althans bij de herstemmingen, rekening mede hebben te houden.

Mocht het ons onder deze omstandigheden niet

gelukken onzen kiesrechteisch aanstonds tot verwezenlijking te brengen, dan zullen wij voortgaan met onverpoosde propaganda voor het hoofdpunt van den politieken strijd van dezen tijd en ook overigens sturen in de lijn, welke de vrijzinnig-democratische beginselen aangeven, hoewel ook hier de bestaande partij-groepeering beletselen in den weg legt.

Aangezien onze programma's niet slechts voor een enkel vierjarig tijdvak zijn gemaakt, komen niet alle punten daarvan thans even scherp naar voren.

Naar voren komt — in aansluiting aan de groote verbetering, welke de wet op de arbeidsovereenkomst in den toestand der arbeiders brengen zal — aanvulling, verbetering en uitbreiding van arbeids- en veiligheidswet, waarbij opneming van het voorschrift van den tien-uren-dag, ook voor volwassenen, in landbouw zoowel als industrie, thans bovenal dringende eischen zijn.

Naar voren komt niet minder de zorg voor de ouden van dagen, welke aan de arbeiders reeds zoolang werd in uitzicht gesteld en door hen met klimmenden aandrang wordt verlangd. Hierbij zullen wij ons niet door theoretische voorliefde voor het eene of andere stelsel laten weerhouden, aan te nemen hetgeen geboden wordt, indien het slechts gaat in de richting onzer wenschen.

Op het gebied der verzekering zal voorts tegenover den strijd, die hier van conservatieve zijde wordt aangebonden, door de onzen met kracht voor het beginsel der verplichte sociale verzekering van staatswege worden opgekomen. Dit zal te meer zaak zijn, nu de groote werkgevers, gesteund door conservatieve

organen, zoowel van vrij-liberale als van kerkelijke kleur, van fouten in de wettelijke regeling en de organisatie der Rijksverzekeringsbank gretig gebruik maken om stemming te wekken tegen het gansche denkbeeld van de verplichte sociale verzekering.

Aandrang tot bevordering van algemeene volksontwikkeling, met handhaving van de neutraliteit der openbare school, en van goede vakopleiding zal onzerzijds onverpoosd moeten worden geoefend.

Te verwachten is dat tot bereiking van de staats-exploitatie van spoorwegen onze geestverwanten opnieuw hunne krachten zullen hebben in te spannen.

De strijd voor vereenvoudiging in onze militaire huishouding, voor verkorting van oefeningstijd en voor het ineengroeien van leger en maatschappij, zal moeten worden voortgezet. Daarbij zal alles in het werk moeten worden gesteld, om ondoelmatige uitgaven voor leger en vloot te doen verdwijnen.

Ten aanzien der koloniale politiek zal onzerzijds ook in het komende tijdperk worden getoond, dat de beweging onder de inlandsche bevolking om te komen tot deelneming aan het bestuur en tot hogere stofelijke en geestelijke ontwikkeling op onzen steun kan rekenen.

Vastgehouden zal onzerzijds worden aan onze vrij-handelspolitiek.

Op het gebied der financiën zullen onze geestverwanten in het bijzonder te strijden hebben tegen elk voornemen, de kosten der sociale politiek te halen uit tariefsverhooging. Tegenover eene belasting-politiek, die de kleine inkomens weer onevenredig zwaar belasten zou, zal in het algemeen streng moeten worden vast-

gehouden aan onzen eisch van belastinghervorming in de richting van belasting naar draagkracht.

Er zal voor ons voorts aanleiding zijn niet alleen tegen conservatisme op te komen, maar ook tegen uitingen van sociaal-democratische klassenstrijd-politiek.

Men verwarre echter sociaal-democratie en arbeidersbeweging niet.

Eene krachtige vakbeweging is een der machtigste factoren onzer maatschappelijke ontwikkeling, maar de vakbeweging zal zich naar onze overtuiging niet krachtig kunnen ontwikkelen, indien zij zich niet los houdt van elke partij-politiek, ook van de sociaal-democratische klassenstrijd-politiek.

Naar onze vaste overtuiging mogen ook aan de vakverenigingen onder het personeel in dienst van rijk, provincie of gemeente geen hindernissen worden in den weg gelegd, met dien verstande, dat werkstaking en het kweeken van een revolutionairen geest onder ambtenaren en werklieden van publiekrechtelijke lichamen niet kunnen worden geduld. De arbeidsvoorwaarden van dit personeel behooren aan billijke eischen te voldoen, hun rechtstoestand behoort afdoende te worden geregeld en beroep op een onpartijdigen en onafhankelijken rechter hun te worden gewaarborgd.

Op den voorgrond staan :

Het vorenstaande is hierin samen te vatten (Program van Actie).

Algemeen kiesrecht en grondwetsherziening, die hiervoor en voor vrouwenkiesrecht een waarborg zal opleveren.

In de tweede plaats zal worden aangestuurd op :

Den wettelijk geregelde tienuren-dag ook voor den landarbeider.

Uitbreiding van de verplichte sociale verzekering van staatswege; voldoende levensonderhoud voor ouden van dagen zonder heffing van bijdrage van inkomens beneden een wettelijk te bepalen bestaansminimum.

Verbetering van het algemeene volksonderwijs met handhaving van de neutraliteit der openbare school; uitbreiding van de vakopleiding.

Staatsexploïtatie van spoorwegen.

Een volksleger en inkrimping van militaire uitgaven, welke het nu bestaande stelsel vastleggen.

Stoffelijke en geestelijke ontwikkeling der inlandsche bevolking in de koloniën, met uitbreiding van het aandeel der ontwikkelde inlanders in het bestuur.

Belasting naar draagkracht.

Wettelijke regeling van den rechtstoestand van alle personen in dienst van rijk, provincie en gemeente.

*Het Hoofdbestuur van den Vrijzinnig
Democratischen Bond:*

Mr. M. W. F. Treub, Voorzitter, 's-Gravenhage.

Mr. S. J. L. van Aalten, Vice-Voorzitter, Rotterdam.

U. G. Schilthuis Jz., Penningmeester, Groningen.

W. Wijnaendts Francken—Dyserinck, 's-Gravenhage.

Prof. Dr. D. van Embden, Amsterdam.

Mr. J. A. van Gilse, Arnhem.

P. W. J. van Hassel, Utrecht.

P. Hofstra, Wijnaldum.

A. Kelderman, Deventer.

Th. M. Ketelaar, Amsterdam.

P. Nolting, Amsterdam.

Herman Snijders, Middelburg.

P. Visser, Rotterdam.

Jac. Welleman, Krabbendijke.

C. A. Zelvelder, Sneek.

H. Groenewout, Secretaris, 's-Gravenhage,

2de Schuytstraat 144.

*Het Centraalbestuur van het Algemeen Nederlandsch
Werklieden Verbond:*

N. G. Brouwer Jr., Voorzitter, Utrecht.

C. H. Kouw, Vice-Voorzitter, Leiden.

H. J. Bregonje, Penningmeester, Haarlem.

A. Rauwerda, Leeuwarden.

D. Nanning, Appingedam.

D. Wakkermans, Zutfen.

M. ter Haar, Zwolle.

P. W. J. van Hassel, Utrecht.

Joost Tuk, Oud-Beijerland.

J. Pauwe, Kruiningen.

J. Mussert, Secretaris, Amsterdam,

Pieter Vlamingsstraat 36.

**Aanvulling van het Werkprogram van den
Vrijzinnig-Democratischen Bond. ¹⁾**

§ 9. Ter zake van de *landsverdediging* verlangt de Bond:

I. een weermacht tot verdediging van ons onafhankelijk volksbestaan, tot handhaving van het bezit

¹⁾ Het Werkprogram is opgenomen in het vierde deeltje van de Politieke en Sociale Programma's, pag. 45 en volgende.

onzer koloniën en tot handhaving der neutraliteit in alle deelen des Rijks.

De Bond is overtuigd, dat dit doel bereikbaar is, zonder dat, (ook in verband met voor andere doeleinden noodzakelijke uitgaven) te zware geldelijke of persoonlijke lasten op het Nederlandsche volk worden gelegd.

De Bond is van oordeel, dat dit doel het best zal worden bereikt op de volgende wijze:

- A. In Nederland door een volksleger. Daartoe is noodzakelijk:
- a. Weerplicht voor elken Nederlander, daartoe in staat.
 - b. Verplichte lichaamsoefeningen voor alle jongens tot hun 16e jaar.
 - c. het stellen van regels bij de wet ten aanzien van:
 1. het voorbereidend en lokaal militair onderwijs met verplichte deelneming van alle jongelingen van 16 tot 20 jaar;
 2. het houden van schietoefeningen en van verplichte deelneming eraan;
 3. den tijd van eerste oefening voor de verschillende wapens met een zoo kort mogelijk verblijf in de kazerne, naar het beginsel van algemeenen dienstplicht;
 4. de herhalingsoefeningen;
 5. de militaire opleiding in haar geheelen omvang.
 - d. Organisatie van de weermacht des volks bij de wet, naar het beginsel eener territoriale indeeling.
 - e. Vervanging van het stelsel van beroepsofficieren en beroepskader door een stelsel van militie-officieren en militie-kader.

- B. Wat de doode weermiddelen betreft door:
gebruik te maken van de natuurlijke verdedigingsmiddelen, door ons land geboden;
de vestingwerken te beperken tot de hoogst noodige permanente verdedigingsmiddelen in eenvoudigen zin;
- C. door Nederland aan de zeezijde in hoofdzaak te verdedigen door kustversterkingen en de taak der vloot daarbij ondergeschikt te maken;
- D. door de verdediging der koloniën in Oost-Indië in hoofdzaak op te dragen aan de Marine, terwijl bij de plaatselijke verdediging door de landmacht gestreefd moet worden naar de medewerking der bevolking.
- II. De Bond verlangt afschaffing van de afzonderlijke rechtspraak voor militairen.

Bij de behandeling van § 9 op de algemeene vergadering van 7 April 1907, werd de volgende motie aangenomen:

De V. D. B., van oordeel zijnde dat, ter beslechting van internationale geschillen arbitrage in de plaats behoort te treden van den oorlog, verlangt dat de Nederlandsche diplomatie, zoo dikwijls zich daartoe de gelegenheid voordoet, werkzaam zij, zoowel om dit beginsel van arbitrage algemeen als richtsnoer in de internationale verhoudingen tusschen de Staten erkend te zien, als om zoolang dit nog niet is geschied, telkens in elk bijzonder geval te streven naar arbitrale oplossing van internationale geschillen, waarbij ons land betrokken mocht zijn.

In 1906 werd het weekblad van den Vrijzinnig-Democratischen Bond „De Vrijzinnig-Democraat” vervangen door een dagblad (Land en Volk) onder hoofdredactie van den heer Mr. H. P. Marchant, met vaste medewerking van de heeren :

Dr. D. Bos, Mr. C. Th. van Deventer, Mr. J. van Drooge, Mr. H. L. Drucker, Prof. Dr. D. van Embden, Mr. F. A. van Engen, Mr. E. Fokker, Dr. W. J. van Gorkom, Dr. W. J. W. Huinink, Prof. Dr. C. M. Kan, Prof. Dr. G. W. Kernkamp, Th. M. Ketelaar, Mr. J. Limburg, Mr. E. M. Meijers, G. Nypels, G. Oosterbaan, U. G. Schilthuis, Prof. Dr. B. Sijmons, Mr. H. J. Tasman, J. W. C. Tellingen, Mr. M. W. F. Treub, Mr. H. L. A. Visser.

In 1906 besloot de Vrijz. Dem. Bond tot de oprichting eener eigen organisatie voor de propaganda van het Algemeen Kiesrecht en stichtte met het Alg. Ned. Werkl.-Verbond het „Propaganda-Comité voor Grondwetsherziening en Algemeen Kiesrecht.” Verschillende vereenigingen van politieken aard sloten zich daarbij aan. Tot ondersteuning van de mondelinge propaganda geeft het Comité een serie vlugschriften uit, waarvan de nummers 1—4. (1. Waarom nog een Comité voor Algemeen Kiesrecht; 2. Algemeen Kiesrecht buiten Nederland; 3. Valsche profeten; 4. Het Nederlandsche Kiesrecht, vergeleken met dat van eenige andere landen) zijn verschenen.

Het Comité is thans aldus samengesteld :

Herman Snijders, Voorzitter, (Middelburg).

Mr. S. J. L. van Aalten, Vice-Voorz. (Rotterdam).

J. Kok, penningmeester, (Amsterdam).

J. F. van Emmerik, (Haarlem).

P. W. J. van Hassel, (Utrecht),

C. H. Kouw, (Leiden).

H. Groenewout, Secretaris, 2e Schuijststraat 144,
's-Gravenhage.

De Vrijz. Dem. Bond telt thans 80 afdeelingen.
